

2. Гетманова А.Д. Логика : учебник для педагогических учебных заведений. – / А.Д. Гетманова. – [6-е изд.]. – М. : ИКФ Омега-Л ; Высшая школа, 2002. – 416 с.
3. Бигич О.Л. Порівняльне правознавство: природа та методологічне значення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Олена Леонідівна Бигич. – К., 2002. – 208 с.
4. Алексеев С.С. Теория права / С.С. Алексеев. – М. : изд-во БЕК, 1994. – 224 с.
5. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии) : сборник законодательных материалов / [под ред. И.Д. Козочкина]. – М. : Зерцало, 1998. – 352 с.
6. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики / науч. ред., предисл. докт. юрид. наук, проф. И.М. Рагимова ; пер. с азерб. Б.Э. Аббасова. – СПб : Юридический центр Пресс, 2001. – 325 с.
7. Уголовный кодекс Республики Армения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.parliament.am>.
8. Уголовный Кодекс Грузии / науч. ред. З.К. Бигвава ; вступ. статья канд. юрид. наук, доц. В.И. Михайлова ; обзорн. статья докт. юрид. наук, проф. О. Гамкредидзе ; [пер. с груз. И. Мериджанашвили]. – СПб : Юридический центр Пресс, 2002. – 409 с.
9. Уголовный кодекс Республики Казахстан / предисл. докт. юрид. наук, проф. И.И. Рогова. – СПб : Юридический центр Пресс, 2001. – 466 с.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2017

УДК 343.4

Волошина Юлія В'ячеславівна
аспірант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНО-СОЦІАЛЬНЕ ЗАПОБІГАННЯ ПОГРОЗАМ ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОГО НАСИЛЬСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД

У статті проаналізовано сутність загально-соціального запобігання погроз застосування фізичного насильства, здійснено спробу дослідження понять «запобігання злочинам», «загально-соціальне запобігання» та «погроза застосування фізичного насильства». Зазначено, що погрозою застосування фізичного насильства є дії злочинця, що спрямовані на залякування, без фізичного контакту з потерпілим дії, що мають на меті психологічно вплинути на психоемоційний стан потерпілого з метою досягнення бажаного злочинного результату.

Визначено, що запобігання таким діям може полягати у декількох аспектах: попередження та профілактиці вчинення таких дій окремими особами або їх групами, або посилення психологічної підготовленості та моральної стійкості потенційних жертв

Ключові слова: «запобігання» «фізичне насильство», «погроза», «загально-соціальне запобігання», «насилницькі злочини».

Voloshina J. V. GENERAL-SOCIAL PREVENTION OF PHYSICAL VIOLENCE APPLICATIONS: THEORETICAL APPROACH

The article analyzes the essence of general social prevention of the threat of physical violence, an attempt was made to study the concepts of "crime prevention", "general social prevention" and "threat of physical violence".

Based on the analyzed scientific approaches to understanding the concepts of "crime prevention", "general-social prevention of crime", "the threat of the use of physical violence" we arrive at the following conclusions:

- There is a steady pluralism of approaches to understanding the concept of crime prevention, but generally accepted is the provision that it is a system of purposeful measures to counter, reduce and possibly overcome crime;
- According to our crime prevention study, we share the general-social and special-crime prevention of crime;
- No less profound is the approach of scientists to the study of the concept of general-social prevention of the use of physical violence, which in turn is a system of national, regional and local programs for raising public awareness aimed at educating citizens of intolerance to the use of threats of physical violence and committing crimes in general;
- Having examined the statistics on the crimes committed on the territory of Ukraine during several months of 2017, we assume that a certain percentage of the total number of crimes reflects crimes committed with the use of threats of physical violence, which further argued the relevance of the subject;
- The threat of the use of physical violence is the actions of the offender, aimed at intimidation, without physical contact with the victim, and actions aimed at psychologically affecting the psycho-emotional state of the victim in order to achieve the desired criminal result.

Key words: "prevention", "physical violence", "threat", "general social prevention", "violent crimes".

Постановка проблеми. Актуальність даної тематики зумовлена рядом першопочаткових причин, що мають на меті забезпечення від протиправних посягань на життя та здоров'я громадян загалом та людини зокрема.

Стан дотримання громадянами норм сучасного законодавства є одним із критеріїв цивілізованості будь-якої держави. Рівень запобігання погрозам застосування фізичного насильства у загально-соціальний спосіб слугує індикатором утвердження принципів правової державності, а також розвитку й утвердження в конкретній державі ідеалів демократії загалом.

Спираючись на такий підхід, особливої гостроти та актуальності набуває питання індивідуальної безпеки громадян, що населяють нашу країну, яке, в свою чергу, залежить від місця проживання (населеного пункту), в межах якого виникають соціальні зв'язки між різними особистостями. Однак, перш за все, перед аналізом нормативно-правової бази, що регламентує відповідний аспект, слід дослідити плюралізм підходів до розуміння понять «запобігання злочинам», «загально-соціальне запобігання» та «погроза застосування фізичного насильства».

Аналіз останніх досліджень і публікацій Дана тематика неодноразово поставала наріжним каменем у дослідженнях багатьох авторитетних вчених, зокрема: Ч. Беккарія, Є. Бафія, А. Геррі, В. Голіна, І. Даньшина, Д. Дриль, Е. Дюркгейм, А. Закалюк, А. Зелінський, А. Закалюк, А. Кетле, Ч. Ломброзо, Г. Тард, Е. Феррі, М. Щедрин та інші.

Формування цілей статті. Метою статті є дослідження понятійно-категоріальний апарат системи загально-соціального запобігання погроз застосування фізичного насильства. Постановка мети дозволяє окреслити перелік завдань, до яких відносяться: загальнотеоретичний аналіз підходів до розуміння понять «запобігання злочинності», «загально-соціальне запобігання злочинам», «погроза застосування фізичного насильства» та окреслення їх змісту; з'ясування сутності загально-соціального запобігання як превентивного заходу в боротьбі зі злочинами загалом та насильством зокрема.

Виклад основного матеріалу: Демократичність будь-якої держави залежить від рівня забезпеченості прав і свобод людини і громадянина. Оскільки погрози застосування фізичного насильства по відношенню до інших осіб є одними із переліку факторів, що наносять шкоду здоров'ю, особистим інтересам, а інколи навіть і життю окремих громадян, питання запобігання таким злочинам є одним із найбільш актуальних в сучасній кримінології.

Ідеї боротьби зі злочинністю переважно шляхом її запобігання збагатилися новим змістом завдяки науковим працям зарубіжних і вітчизняних учених XIX-XX століть, у яких були закладені філософські, соціологічні, моральні, психологічні, соціальні, антропологічні, організаційно-управлінські, економічні та інші основи запобігання злочинності і окремих її проявів (А. Геррі, Д. Дриль, Е. Дюркгейм, А. Зелінський, А. Закалюк, А. Кетле, Ч. Ломброзо, Г. Тард, Е. Феррі та інші) [1].

Водночас, про те, що краще запобігти злочину, ніж карати за його вчинення, писали і великий мислитель XVIII ст. Ф.-М. Вольтер, і засновник теорії кримінального права Ч. Беккарія, та багато інших видатних вчених [2, с.178].

Окрім зазначених учених та дослідників, існує ще більша кількість, хто досліджував поняття «запобігання злочинності» та дійшов до різних його інтерпретацій.

На думку авторів підручника «Кримінологія: Загальна та Особлива частини» (за редакцією В. В. Голіни), запобіганням злочинності – це сукупність різноманітних видів діяльності і заходів у державі, спрямованих на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [3].

Поняття запобігання злочинності трактується також як соціальна політика держави, спрямована на подолання криміногенно небезпечних протиріч у суспільних відносинах з метою їх позитивного вирішення і поступового витиснення (так зване загально-соціальне запобігання), а також спеціальна випереджальна практика протидії формуванню і реалізації на різних стадіях злочинних проявів (спеціально-кримінологічне запобігання) [1].

Так, Є. Бафія під запобіганням злочинності розуміє «вчення про систему заходів (програму), які із урахуванням даних інших наук, і, зокрема інших розділів кримінології, слід упровадити в життя, щоб обмежити соціальне явище злочинності» [4, с.122].

На думку А. Ф. Зелінського, це – система заходів, які вживає суспільство для того, щоб стримувати зростання злочинності й, по можливості, знизити її реальний рівень шляхом усунення та нейтралізації її причин та умов, що їй сприяють (профілактики), а також через запобігання та припинення окремих конкретних злочинів [5, с.140].

М. В. Щедрин вважає, що запобігання злочинності специфічним різновидом соціального управління, метою якого є зменшення ймовірності злочинної поведінки, для чого суб'єкт,

використовуючи весь комплекс законних заходів впливу (в тому числі і примусових), стимулює включення об'єкта в систему суспільно корисних відношень та обмежує його негативні зв'язки [6, с.8].

Найбільш влучною, на нашу думку, є точка зору А. П. Закалюка, яка спирається на те, що під запобіганням злочинності необхідно розуміти різновид суспільної соціально-профілактичної діяльності, функціональний зміст та мета якої полягає у перешкоджанні дії детермінантів злочинності та її проявів, передусім причин і умов останніх через обмеження, нейтралізацію, а за можливістю – усунення їхньої дії [7, с.324].

Таким чином, підсумовуючи вище викладені думки, належить додатково аргументувати наступне: поняття профілактики злочинів на сьогоднішній день трактується по-різному, але, так чи інакше, усі дослідники розуміють під ним одне – систему цілеспрямованих заходів з протидії, зменшення та можливого подолання злочинності.

У свою чергу, запобігання злочинності поділяється на різновиди, серед яких є: загально-соціальне запобігання злочинності та спеціально-кримінальне запобігання злочинності.

На думку багатьох авторитетних вчених, основними цілями даного запобіжного напрямку є подолання або обмеження криміногенно небезпечних протиріч у суспільстві, поступове викорінення відомих ще з біблейських часів негативних явищ, створюваних політичними, економічними, психологічними, ідеологічними, міжнародними та іншими чинниками виникнення криміногенного потенціалу в суспільстві (економічні й політичні кризи, небезпечне майнове розшарування населення, необґрунтоване, навіть злочинне збагачення певних кіл громадян, безробіття, затримка заробітної плати, існування на межі виживання переважної частини населення, занепад моралі, проституція, наркоманія, алкоголізм, безпритульність тощо). Ефективність загально-соціального запобігання злочинності може бути забезпечена розумною та цілеспрямованою соціально-економічною політикою держави [1].

Загально-соціальне запобігання злочинності – це насамперед комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення або нейтралізацію разом з тим причин та умов злочинності [8].

Таким чином, спираючись на вказані інтерпретації та підходи до розуміння поняття «загально-соціальне запобігання злочинності», як проміжний висновок наводимо наступні тези:

- Загально-соціальне запобігання злочинності є визначальним та охоплює найбільш глобальні, тривалі у часовому відношенні та продуктивні види діяльності, які покликані забезпечити правомірну поведінку всіх членів суспільства.

- Як правило, публікою для таких процесів може стати як населення держави загалом, так і жителі конкретного міста чи регіону.

- Найбільш значущу роль відіграє соціально-виховна робота із молодим поколінням в дитячих садках та школах, а також вищих навчальних закладах;

- Найважливішим фактором в цьому процесі є те, що він протидіє безпосередньо чинникам та явищам або факторам, які змушують або стимулюють людину вчинити той чи інший злочин, як із фізичним насильством або без нього так і з погрозою його застосування.

На основі вказано вище, звужуючи поле дослідження належить перейти до характеристики поняття запобігання погрозам застосування фізичного насильства, яке на сьогоднішній день є одним із найбільш поширених проявів злочинної діяльності в Україні.

На думку авторів підручника за редакцією І. М. Даньшина, загально-соціальним запобіганням погрозам застосування фізичного насильства є комплекс перспективних соціально-економічних, культурно-виховних і правових заходів, спрямований на подальший розвиток і вдосконалення суспільних відносин та усунення (нейтралізацію) факторів, причин та умов злочинності [9].

Проводячи аналогію між вказаними раніше поняттями щодо інтерпретації дефініції «загально-соціальне запобігання злочинам», належить навести наступні судження:

Загально-соціальним запобіганням погрозам застосування фізичного насильства є система загальнодержавних, регіональних та місцевих програм з підвищення громадської свідомості, зміцнення поваги до Конституції України та інших нормативно-правових актів, що мають на меті забезпечення соціального благоустрою в суспільстві та його розширення. Не менш важливим виступають комплексні програми профільних міністерств, що мають на меті розвиток національно-патріотичного виховання, закладення в молоде покоління атмосфери до взаємоповаги та духу не терпимості до вчинення злочинів загалом, а також проявів фізичного або психічного насильства та погроз застосування такого зокрема.

Звертаючись до загальних статистичних даних, наводимо наступну інформацію: в Україні в період із січня до червня, спираючись на дані прес-служби Державної служби статистики, 2017 року було скоєно 317 633 злочини [10].

Із загальної кількості зафіксованих правоохоронними органами кримінальних проявів виділяють такі види: 36 % – тяжкі та особливо тяжкі, (зазначається, що за перше півріччя відбулося 834 умисних

вбивства і замахів на вбивство, а також 1050 умисних тяжких тілесних ушкоджень, 144 звалтування і замаху на звалтування).

Крім того, зафіксовано понад 160 тисяч крадіжок, 25,6 тис. випадків шахрайства, а також по 1,6 тис. розбоїв і хабарництва.

Кількість потерпілих від злочинів у січні – червні 2017 року становила 223,7 тис. осіб, серед яких 80,9 тис. – жінки, 13,4 тис. – особи похилого віку та з інвалідністю 1 і 2 груп, 2,6 тис. – неповнолітні та 1,2 тис. – діти до 14 років.

Таким чином, можна логічно припустити, що певний відсоток від загальної цифри злочинів відображає злочини, вчинені із застосуванням погроз фізичного насильства.

Виходячи із цього, належить додатково дослідити поняття «погроза застосування фізичного насильства», що може бути наведено в нормативно-правових актах або наукових напрацюваннях вчених-кримінологів.

Найбільш значущим у даному питанні є трактування психічного насильства, яке наведено у Постанові Пленуму Верховного суду України № 2 від 07.02.2003 року «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи». Психічним насильством слід вважати, наприклад, погрозу завдати фізичної, моральної чи майнової шкоди [11].

Більш широкого трактування поняття погрози застосування фізичного насильства набуло у Постанові Пленуму Верховного суду України № 5 від 30.05.2008 року «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» чітко визначено, що погрозою застосування фізичного насильства як способу подолання чи попередження опору потерпілої особи слід вважати залякування її застосуванням такого насильства до неї і (або) до іншої людини, доля якої потерпілій не байдужа (родича, близької особи), яке може полягати у висловлюваннях, жестах, демонструванні зброї або предметів, що можуть бути використані для нанесення тілесних ушкоджень, предметів, що імітують зброю, які потерпіла особа сприймає за справжню зброю, чи інших діяч [12].

Разом із тим, звертаючись до ще одного нормативно-правового акту, а саме Постанови Пленуму Верховного суду України № 10 від 06.11.2009 року «Про судову практику у справах про злочини проти власності», погроза застосування насильства при розбої полягає в залякуванні негайним застосуванням фізичного насильства, небезпечного для життя і здоров'я потерпілого (погроза вбити, заподіяти тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження, легке тілесне ушкодження з розладом здоров'я чи незначною втратою працездатності, або вчинити певні дії, що у конкретній ситуації можуть спричинити такі наслідки) [13].

Таким чином, виходячи із наведених положень, належить припустити, що погрозою застосування фізичного насильства є дії злочинця, що спрямовані на залякування, без фізичного контакту з потерпілим дії, що мають на меті психологічно вплинути на психоемоційний стан потерпілого з метою досягнення бажаного злочинного результату.

Запобігання таким діям може полягати у декількох аспектах: попередження та профілактиці вчинення таких дій окремими особами або їх групами, або посилення психологічної підготовленості та моральної стійкості потенційних жертв (спираючись на статистику, наведену вище, найбільш вразливими верствами є особи, які не досягли 14 років, жінки, неповнолітні, а також особи похилого віку та люди з інвалідністю 1 і 2 груп). Однак в такому випадку належить бути готовим до наслідків, які полягають в майже сто відсотковому застосуванні безпосередньо фізичного насильства, якщо злочинець не досягне бажаного злочинного результату через погрози їх застосування.

Висновки. На підставі проаналізованих наукових підходів до розуміння понять «запобігання злочинності», «загально-соціальне запобігання злочинності», «погроза застосування фізичного насильства» доходимо наступних висновків:

– Наявний стійкий плюралізм підходів до розуміння поняття профілактики злочинів, але загальноприйнятим вважається положення, що це система цілеспрямованих заходів з протидії, зменшення та можливого подолання злочинності;

– Згідно нашого дослідження запобігання злочинності поділяється на загально-соціальне та спеціально-кримінальне запобігання злочинності;

– Не менш глибоким є підхід науковців до дослідження поняття загально-соціального запобігання погроз застосування фізичного насильства, що, у свою чергу, є системою загальнодержавних, регіональних та місцевих програм з підвищення громадської свідомості, спрямованих на виховання в громадян нетерпимості до застосування погроз фізичного насильства та вчинення злочинів загалом;

– Дослідивши статистичні дані, щодо вчинених злочинів на території України протягом декількох місяців 2017 року, ми припускаємо, що певний відсоток від загальної цифри злочинів, відображає злочини, що були вчинені із застосуванням погроз фізичного насильства, що додатково аргументує актуальність вказаної тематики;

– Погрозою застосування фізичного насильства є дії злочинця, спрямовані на залякування, без фізичного контакту з потерпілим, та дії, що мають на меті психологічно вплинути на психоемоційний стан потерпілого з метою досягнення бажаного злочинного результату.

Список використаних джерел:

1. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. / В. В. Голіна – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.
2. Литвак О.М. Державний вплив на злочинність. Кримінологічно-правове дослідження / О. М. Литвак. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 278 с.
3. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підруч. / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуцька та ін.; за заг. ред. В.В. Голіни. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2009. – С.53.
4. Бафья Е. Проблемы криминологии: диалектика криминогенной ситуации. – М. : Прогресс, 1978. – 149 с.
5. Зелінський А.Ф. Кримінологія : курс лекцій / А. Ф. Зелінський. – Харків, 1996. – 259 с.
6. Щедрин Н. В. Основы общей теории предупреждения преступности / Н. В. Щедрин : учеб. пособ. – Красноярск, 1999. – 142 с.
7. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – Кн. 1. – 424 с.
8. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: навч. посіб. / В. В. Голіна– Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, 2014. – 513 с.
9. Кримінологія. Загальна та особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд ; за ред. проф. І. М. Даньшина. – Х. : Право, 2003. – 352 с.
10. Злочинність в Україні: опублікована шокуюча статистика за 2017 рік – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://expres.ua/news/2017/09/05/260751-zlochynnist-ukrayini-opublikovana-shokuyucha-statystyka-2017-rik>.
11. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03/print1454507280369697>.
12. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 30.05.2008 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08>.
13. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 10 від 06.11.2009 року «Про судову практику у справах про злочини проти власності» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09>.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2017

УДК: 343.985

*Демідова Владислава Вадимівна
ад'юнкт кафедри криміналістики, судової
медицини та психіатрії Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ*

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

На основі аналізу наукових підходів, слідчої та судової практики в статті проаналізовано особу злочинця як елемент криміналістичної характеристики жорстокого поводження з тваринами. Автор здійснив спроби визначити основні риси, які притаманні особі злочинця, який вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 299 КК України. Особу увагу приділено структуризації його криміналістичного портрету.

Ключові слова: жорстоке поводження з тваринами, особа злочинця, криміналістична характеристика, структура особи злочинця, криміналістичний портрет.

Demidova V. V. PERSONALITY OF CRIMINAL AS ELEMENT OF CRIMINALISTICS DESCRIPTION OF LEGAL CRUELTY WITH ANIMALS

The article is sanctified to research of data about the face of criminal as an element of criminalistics description of legal cruelty with animals. A separate crime or criminality on the whole it not maybe to examine without an author, id est person that commits crime, so as a face of criminal - component part of mechanism of criminal behaviour is needed and very important. Given about the face of criminal at investigation of crime allow to outline the criminalistics portrait of face of criminal in an order to define the groups of population among that it is needed to

Випуск 2. Спецвипуск. 2017

© Демідова В.В., 2017